

Anja Banko

KUKLA »Vem, kaj čutim, kam hočem. Zdaj pa moram do tja priti«

KUKLA | FOTO LAZAR BOGDANOVIC

Kukla, režiserka in glasbenica, je po zaključku študija na AGRFT s svojevrstno govorico, oblečeno v cvetje, neonske barve, prepleteno s slovanskim izročilom in potopljeno v vprašanje spola kmalu postala prepoznavno avtorsko ime. Njen kratki film **Plavanje** (2014), zgodba o najstnici na pragu ženskosti in trku dveh kultur, je dobil nagrado za najboljši slovenski film na *Mednarodnem festivalu kratkega filma v Ljubljani – FeKK*, videospot za komad »Meduze« avangardnih hiphop/trap/rap ustvarjalcev Matter iz leta 2015 pa je bil prvi videospot, predstavljen v programu kratkih filmov na Festivalu slovenskega filma in hkrati vizualno referenčna točka za celo obdobje alternativne ljubljanske scene.

Kukla je svojo estetiko in avtorsko govorico pilila skozi snemanje videospotov za vrsto drugih domačih in tujih izvajalcev – med njimi so Senidah, Dino Merlin, Mrfy, Your Gay Thoguhts. Njen kratki film **Sestre** (2021) je osvojil vrsto domačih in tujih nagrad, nedavno pa mednje dodal še glavno nagrado z enega najprestižnejših festivalov kratkega filma v Clermont-Ferrandu.

Kukla se v času tega pogovora nahaja v Parizu, kjer kot ena od šestih perspektivnih mladih režiserk in režiserjev s svojim prvencom v nastajanju **Fantasy** gostuje v canskem programu *Résidence*, ki pod okriljem Cinéfondation izbranim mladim ustvarjalcem z vsega sveta za štiri mesece in pol ponuja umetniško rezidenco.

**

Kako poteka rezidenca? | Tu sem že tri mesece in pol. Je izkušnja, formativna za vse življenje. Imaš čas in prostor, da pišeš, razvijaš film, ni praktično nobenih omejitev ali pričakovanj. Dobila sem tudi možnost, da se povežem s svetovalcem za scenarije, s katerim sem si zelo želela sodelovati. Zraven pa seveda Pariz, ki je neverjetno živo mesto.

Kako si prišla do rezidence? | Pred dobrim letom sem se prijavljala na ogromno razpisov. Bila sem na morju in nisem šla plavat z ostalimi, ampak sem ostala doma in pisala. Nisem si zares predstavljala, kako izgleda rezidenca, nekaj me je pritegnilo. Nato sem dobila e-pošto, da sem v ožjem izboru. Sledil je intervju s komisijo in še v istem dnevu sem dobila rezultate.

Konkurenca za tak program mora biti velika. | Georges Goldenstern, ki vodi ta projekt že 20 let in je bil vodja zadnje selekcije za našo pomladno edicijo, pravi, da se v povprečju prijavi 300 celovečernih projektov. Za prijavo pošlješ *treatment*, režisersko eksplikacijo in kratki film.

Kakšen je rezidenčni program? | Na nek način je to sanjska rezidenca. Nekdo se je zavedel, kako pomembno je, da avtorji dobijo mir, stanovanje, nekaj financ, da se jim ni treba ukvarjati s kupi

komercialnih projektov ali se prijavljati na razpise. Očitno je tudi, kako drugače Francozi gledajo na film in umetnost, ki sta cenjena in spoštovana. Zavedajo se, kako je za navdih pomembno kulturno in umetniško okolje. Tako imamo možnost za raziskovanje in obiskovanje muzejev, galerij, kinoteke. Edina obveznost je bila predstavitev filma na canskem festivalu, kar je bila velika čast in hkrati priložnost za spoznavanje potencialnih koproducentov in sodelavcev. Kasneje se gre še v Locarno na filmsko akademijo, vendar se letos tega ne bom mogla udeležiti, saj bom rodila.

Kako je bilo v Cannesu? | Bila je dolga in intenzivna izkušnja. Spoznala sem ozadje festivala, organizacijo, blišč in tudi bedo. Predstavljal sem si ga malo drugače. Vzporedno poteka še en Cannes, ki je Cannes influencerjev. Zanimivo je bilo opazovati ljudi v oblekah, ki pozirajo, vmes turiste v plastičnih natikačih, nedaleč stran pa potekajo pomembni sestanki za nek nov veliki film. Glede filmov morda nisem imela sreče – najbolj me je navdušil film **Dalva** (2022, Emmanuelle Nicot).

Kako se Fantasy spreminja pod vplivom Pariza? | Vzela sem si čas za raziskovanje. Nekateri stvari moram še enkrat prebrati, druge berem prvič. Zanimivo je, koliko likov iz **Fantasy** srečujem na ulici. Zavedla sem se tudi, kako pomembna je funkcija svetovalca za scenarij, ki je v Sloveniji nimamo. Našla sem nekoga, ki je film začutil na isti način kot jaz. Scenarij zdaj še poglobljam, bo pa kot običajno pri meni odprta forma, ki se dopolnjuje na snemanju. Sicer pa je to odličen trenutek za introspekcijo – pred tem sem nekaj let pisala po delavnicah, na letališčih, ko sem čakala na let z enega snemanja na drugo, s festivala na festival. Končno imam čas, da se lahko povsem posvetim pisanju. Vem, kaj čutim, kam hočem. Zdaj pa moram do tja priti.

Kako gledaš na položaj mlade filmske ustvarjalke v primerjavi s kolegicami in kolegi iz tujine, ki si jih spoznala v okviru rezidence? | Opazne so ogromne razlike. *Što južnije, to tužnije*. Flurin Giger, ki je iz Švice, ima čisto drugačne možnosti kot mi z Balkana ali pa Arvin Belarmino s Filipinov, kjer je čisto drugačna tudi politična atmosfera. Za neke stvari smo lahko hvaležni, glede drugih pa bi bilo treba nekaj narediti, razmisliti, kako jih lahko tudi sami spremenimo. Pri nas se v zadnjem času trg in scena za mlajše avtorje odpirata, na Zahodu pa je to trend že dolgo časa. Obstajajo skavti, katerih primarna dejavnost je poiskati nov talent. Trenutno je *trendy* biti ženska, kar niti ni slabo. Zdi se mi čisto prav, da tudi ženske končno zajahamo ta val. V Sloveniji imamo veliko kvalitetnih filmskih ustvarjalok, ki niso dobivale veliko priložnosti, sedaj pa končno jih; pa ne zato, ker bi hoteli dokazati, da nismo šovinisti, pač pa zato, ker gre dejansko za dobre projekte. Kot ženska se je definitivno težje

prebiti, sploh v tako moški industriji. To so tudi moje izkušnje, prav tako pri komercialnih projektih. Imam pa pravilo, ki je tudi pravilo št. 8 v filmu **Sestre** – ne smili se sama sebi. Seveda je potrebno ovrednotiti travme in bolečino, a na koncu dneva so to stvari, ki nas delajo močnejše. Vendar nočem relativizirati. Dobro je pogledati širšo sliko – v primerjavi s Švico imam tisočkrat slabši položaj, v primerjavi s Filipini pa tisočkrat boljšega. Zdaj pa je odvisno od mene, kako se bom v tem kontekstu postavila.

Zdi se, da zmoreš skorajda iz nič pričarati resničen nadrealistični glamur, ki še posebej zaznamuje tvoj avtorski podpis videospotov. Kaj je tisto, kar navdahne tvoje podobe? Tudi tvoje filme označuje »videospotovska estetika«. | Vsak projekt je zgodba zase, pri vsakem pa so prisotni strah, navdušenje, pričakovanja, vznemirjenost, strast. Delam za različne avtorje, vedno pa mi je pomembno, kako se glasbeniki počutijo, ko dobijo videospot, oz. ko ga soustvarjamo skupaj. To mora biti del njihove zgodbe in ne zgolj moje videnje njihove glasbe. Od tega je odvisen proces – včasih me navdihne melodija, drugič besedilo.

Ko delam *treatment*, grem po sekundah, po vsaki spremembi v glasbi, vsakem delčku teksta, včasih imam inspiracije že od prej in jih uporabim. Najprej vedno preposlušam komad, od sto do tisočkrat. Šele ko ga tolikokrat poslušam, vidim, kakšne slike se mi ob njem rišejo. Glede filma me zanima hibrid, spoj filma in videospota. Morda zveni preveč eksperimentalno, preveč pop, ampak v bistvu ni. Videospot se je od konca 80. in začetka 90. let infiltriral v človeško podzavest dojemanja avdiovizualnega dela, tako da je postal del našega vsakdanjika. Zato je s to formo zanimivo eksperimentirati znotraj večje forme oz. ju preplesti.

Videospotovski je tudi tvoj način vizualne pripovedi: lebdeč in mestoma odsekan ritem, gibanje kamere, asociativno podajanje zgodbe skozi barve, vizualne simbole. Zdi se, da nas kot Alica v čudežni deželi skozi zajčjo luknjo pelješ na drugo stran sivih in spranih podob sveta. | Zelo me zanima magični realizem, sanjska logika. Kot je rekel Joseph M. Khan: »Music videos don't have logic but have dream logic, because music.« To je moje vodilo. Povsod naokoli je toliko racionalnosti, včasih jo je treba malo izklopiti. Razum uporabljamo, ko delamo film. Če je celostno obravnavan, je film zelo natančna umetniška forma. Vseeno je leto 2022, moramo se odpreti, vsaj zunaj se na tem področju veliko dogaja. Med sodobnimi ustvarjalci so mi zanimivi avtorji, kot so Romain Gavras, Megaforce in drugi pod okriljem Iconoclasta, recimo Nadia Lee Cohen, Diana Kunst, Mau Morgo. Delajo progresivne stvari in se ob tem zabavajo. Zdi se mi, da smo včasih tako togi, da nas je preveč strah – ti ljudje pa gredo pogumno v svoje projekte.

Kako na tvoje ustvarjanje vpliva misel na večno premajhen proračun? | Ravno nekaj dni nazaj sem se pogovarjala s punco, ki v Parizu počne podobne stvari kot jaz. Rekla sem ji, da pri nas nimamo zares vzpostavljenega sistema. Morda za reklame in filme, a je zastarel. Nimamo pa sistema za trženje talentov, za biznis. Pri videospotih smo se učili iz procesa. Kot ni svetovalec za scenarije, ni agentov, ki bi imeli pod svojim okriljem različne filmske delavce in ustvarjalce. V tujini je za to poskrbljeno. Sicer pa je vse proces učenja. Ne želim priti do točke, ko bi imela občutek, da obvladam. Pomembno je, da k projektu pristopiš, kot da je prvič v življenju, da ne izgubiš iskrici, igrivosti, radovednosti. Seveda pa je dobro imeti zdravo mero samozavesti, sploh v našem okolju.

Te besede na nek način izražajo tudi značaj tvojih ženskih likov, ki so močni, samozavestni, ne glede na njihove včasih punčkasto-igrive ali pretirano ženske podobe. | Samo v Sloveniji je ta ideja »pretirano ženskega«. Zadnje čase kroži po družbenih omrežjih po vsem Balkanu toliko šal na račun Slovencev ... Kot da nihče ne sme živeti tistega, kar in kot hoče biti. Vse mora biti varna sredina, malo sprane, bež barve, da je sploh sprejemljivo. Ženstvenost ni na noben način šibkost. To se mi zdi zelo pomembno, zato bom to še bolj poudarjala v svojih delih. Ženstvenost tudi nima samo ene oblike. Na koncu so stvari veliko bolj enostavne in odprte, kot si upamo priznati.

Razpiranje binarne podobe se kaže skozi vsa tvoja dela – od prvega kratkega filma Plavanje, v katerem vprašanje spola in kulture obravnavaš še dokaj kategorično, do Sester, s katerimi začneš razpirati spekter identitet in problematik, ki so mnogo bolj fluidne. | Nisem odraščala le v Sloveniji, ampak na Balkanu, v različnih sredinah. Tako dobiš drugačen pogled na stvari; obkrožen si z drugačnimi kulturami, nacijami, načini življenja, tradicijami. Imela sem obdobje, ko sem bila obsedena z islamom in restrikcijo, ki sem jo v tem videla, čeprav sem kasneje spoznala, da je za nekoga tam lahko veliko svobode. Zanima me pogled na preteklost skozi oči prihodnosti in obratno. Prijatelj mi je rekel, da dajem mrtvim stvarim nov dah, novo življenje. Ne moremo zanikati svoje preteklosti, a ni dobro, da smo njeni sužnji. Kulturno in socialno imamo ogromno ostankov prejšnjih sistemov, s tem ne mislim nujno socializma, ampak patriarhalnih ureditev, tradicij. To je temelj, ki ga moraš spoznati in ga preseči, ker imaš to možnost. Živiš *zdaj*. Zavedam se, da si do neke mere omejen. Ravno to me zanima: kako znotraj omejitev najti svobodo. S tem se na nek način ukvarjam, odkar sem bila otrok – svoboda je bila zame vedno ogromna beseda. Pri tem je ključna identiteta – definira tvoj obstoj, a je lahko tudi zapor za tvojo dušo, bitje. Trenutno me najbolj zanima, kako živeti svobodo čez svojo identiteto.

V Sestrah se mi zdi zanimiv še en koncept – sestrstvo, ki je bistvo, osnova feminizma. Od kod ideja za trojico? | *Liberté, égalité, sororité* – zdaj tudi *maternité*. Zelo me zanimajo dinamične skupine – dva še nista skupina, trije pa že. Trojka, sveta trojica, je zanimiva oblika, ker veliko pove o tem, kako smo zgrajeni kot družba in o sami človeški naravi. Je tudi grozeča oblika – dva se lahko obrneta proti enemu, vedno so opcije za pozicije oz. borbe moči. Trojka je z razlogom magično, pravljico število. Sestrstvo pa je neka osnova, da gremo ženske sploh naprej. Tudi meni je pokazalo moč, ki jo lahko imaš, da greš in ustvarjaš. Kar sem hotela pokazati s **Sestrami** in tudi s **Fantasy**, je, da svoje identitete ne smeš nikoli zgraditi samo na eni stvari. Tudi sestrstvo ne more biti tvoja edina identiteta, je pa lahko njen lep in močan del.

Bodo sestre v Fantasy doživele vsaka svoj razvojni lok ali bodo delovale kot kolektiv? | Na tej točki ne morejo delovati kot zdrav kolektiv. Da bi zrastle njihovo prijateljstvo, morajo zrasti vsaka zase. Tako nastanejo toksične dinamike skupin, ko si ljudje ne upajo zares stati na lastnih nogah, potem pa se zapletajo v odvisniške odnose. Da si zares dober prijatelj, partner, starš, umetnik, moraš biti najprej v redu s sabo.

V Sestrah je več prizorov, ki so bili občutljivi za snemanje, predvsem prizor spolnega napada. V tujini postaja koordinator intimnih prizorov na snemanju obvezen. Kako kot režiserka pristopaš do teh situacij? Kako ocenjuješ zavedanje teh problematik na slovenski sceni? | Pri nas je težko najti nekoga, ki se s tem ukvarja, zato sva s producentko Barbaro Daljavec pripravljene povabiti nekoga iz tujine. V tem trenutku imam odprt zavitek Ita O'Brien – to je koordinatorica intimnih odnosov, s katero želim delati. Kot režiserka si prizadevam, da se na snemanju vsi počutimo varne, da ne prihaja do novih zlorab in da se zavedamo, da je to, kar delamo, film in ne realnost.

Govoriva o pogledih in v okviru filmske teorije je koncept ženskega pogleda večkrat obravnavan kot izmuzljiv, morda celo nemogoč, zaklenjen v ideji moškega pogleda, ki definira kinematografski aparat. Kaj zate pomenijo ti koncepti? | O tem veliko razmišljam. Tudi na predstavitev po različnih festivalih sem imela zaključek na to temo – v smislu, da je bilo žensko oko dolgo zakopano. Že Bourdieu je rekel, da je moška dominacija tako vpeta v našo kolektivno zavest, da je sploh ne zaznamo. Zdi se mi, da moramo žensko oko šele izkopati in morda bomo na koncu videli, da ni pomembno, ali je žensko ali moško, ampak da je samo oko. Do tja je še dolga pot. Definicije so kočljive, hitro se zapletejo same vase in lahko postanejo pozitivno diskriminatorne.

Kakšni so tvoji načrti za prihodnost? | Zadnja tri leta nisem imela zares stalnega naslova. Kar čudno mi je, ker se moram nekje za nekaj časa ustaliti – zdaj Beograd, nato Ljubljana, ker bom tam snemala **Fantasy**, potem projekti v tujini. Ampak identitete, vloge so ključna stvar. Prihajata dve ogromni stvari – materinstvo in celovečerni prvenec. Zdaj ko prihaja do finalizacije filma, se mi to zdi nekaj čisto norega. Toliko časa sem delala na scenariju, na idejah. Govorijo mi, da sem hitra, a se mi ne zdi tako. Še tri leta nazaj sem projekt predstavljala v Torinu, prijavljali smo se na razpise, za razvoj scenarija ga nismo dobili, a sva se z Barbaro odločili, da bova sami investirali v projekt. Potem je bila Scenarnica, First Film First, Les Arcs Talent Village, La Résidence. Pri nas na akademiji ne dobiš veliko scenarističnih orodij za pisanje celovečerca, zato se greš učiti drugam. Povrh vsega ves čas delaš še na drugih projektih. Kar naenkrat se naberejo leta in se vprašaš, ali je to, kar delaš, sploh še zanimivo, smiselno. Potem se zgodi, da dobiš kak razpis in si srečen.

Zdaj prihaja čas, ko bomo snemali, montirali, delali na postprodukciji. Do takrat je še eno leto, ki pa bo mene preletelo, ker bo združeno z vlogo materinstva. Ampak kot pravimo z Matter v »Anakondi«: »Edino kar je, je zdele in zdej.« Kamorkoli me bo pot zapeljala, vem, da bo prava. Seveda imam veliko načrtov, tudi za naslednji projekt po **Fantasy**. Glasbi sem se odpovedala, a jo skrivaj ves čas delam zraven. Delam tudi na komercialnem področju, predvsem reklame, ki so na nek način moja »dnevna služba«. A prvi dve stvari sta Jadran in **Fantasy**. Slednje je ogromen projekt, v katerega je vključeno veliko ljudi in področij. Želim ga izpeljati celostno, kot to zahteva od mene. Pred mano je eno res polno, lahko bi rekla – plodno leto.

filmarija

Pogovoru s Kuklo lahko v celoti prisluhnite v sklopu poletne edicije podkasta **FILMARIJA – NA DOMAČEM VRTU** na www.dsr.si.